

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมต่าง ๆ ผู้วิจัยนำเสนอเป็นลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความร่วมมือในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล
  - 3.1 ปัจจัยส่วนบุคคล
  - 3.2 สภาพแวดล้อมในวิทยาลัย
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมิได้เกิดขึ้นจากการฟังคำบรรยายหรือทำตามที่ครูผู้สอนบอกเสมอไป แต่อาจเกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ต่อไปนี้ (Burman, 1970 ; Smith, 1982 อ้างถึงใน สมคิด อิศระวัฒน์, 2532)

1. การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed learning) เป็นการเรียนที่เกิดจากความอยากรู้ อยากรู้ ผู้เรียนจะมีการวางแผนการเรียนนั้นด้วยตนเอง
2. การเรียนรู้ที่จัดโดยสถาบันการศึกษา (Provider sponsored) โดยมีกลุ่มบุคคล จัดกำกับดูแล มีการให้คะแนน ให้ปริญญาหรือประกาศนียบัตร
3. การเรียนรู้จากกลุ่ม เป็นการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ คือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Collaborative learning)
4. การเรียนรู้โดยบังเอิญ (Random or Incidental learning) อาจเป็นผลพลอยได้จากเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่ผู้เรียนมิได้เจตนา

จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นวิธีการเรียนรู้วิธีหนึ่งที่น่าสนใจกล่าวถึงความสำคัญไว้ว่า เป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมให้มากขึ้นในตัวผู้เรียน เพราะเมื่อใดก็ตามที่ผู้เรียนมีใจรักที่จะศึกษาค้นคว้าเพราะตนมีความต้องการ บุคคลนั้นก็จะดำเนิน

การศึกษาต่อเนื่อง โดยไม่มีใครต้องบอก อีกทั้งยังเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้ไม่สิ้นสุด ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learner) อันเป็นเป้าหมายที่นักการศึกษาในปัจจุบันคาดหวังและปรารถนา

ความหมายของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ไว้ดังนี้

Tough (1971) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการ หรือ โครงการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งผู้เรียนจะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้อย่างน้อย 7 ชั่วโมง (หรือมากกว่า) จึงจะครบขั้นตอนหรือโครงการเรียนนั้น ๆ และเมื่อผู้เรียนได้ใช้กระบวนการการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ผู้เรียนควรจะได้รับความรู้ เกิดทัศนคติ ได้รับทักษะหรือสมรรถนะที่ก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้นั้น ๆ ดังนั้นการเรียนรู้ด้วยตนเองอาจเกิดได้จากการใช้บทเรียนสำเร็จรูป การศึกษาดูด้วยตนเอง เช่น การอ่านเอง คิดเอง ทดลองปฏิบัติ หรือค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นต้น

Knowles (1975) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการที่บุคคลมีความคิดริเริ่มในการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ การตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ การพบปะบุคคล หรือแหล่งเอกสารในการเรียนรู้ การเลือกและเสริมแผนการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียน จะ โดยได้รับหรือไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นก็ตาม

Skager (1978) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นการพัฒนาการเรียนรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ ตลอดจนความสามารถในการวางแผนการปฏิบัติ และการประเมินผลของกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในลักษณะที่เป็นเฉพาะบุคคล และในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มการเรียนรู้ที่ร่วมมือกัน

Griffin (1983) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เป็นการเฉพาะของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยมีเป้าหมายไปสู่การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนและความสามารถในการวางแผน การปฏิบัติและการประเมินผลการเรียนรู้

Brookfield (1984) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การเป็นตัวของตัวเองมีความเป็นอิสระและแยกตนอยู่คนเดียว คือคนที่เรียน โดยอาศัยความช่วยเหลือจากแหล่งภายนอกน้อยที่สุด ตนเองจะเป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้

ทองจันทร์ หงศ์ดารมภ์ (2531) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มแสวงหาองค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยจะอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ตาม องค์ประกอบดังกล่าว ได้แก่ 1) การหาความจำเป็นของการเรียนรู้ของตน (Learning Need) 2) การตั้งเป้าหมายของการเรียนรู้ (Learn Goals) 3) การแสวงหาแหล่งความรู้ทั้งที่เป็นวัสดุและเป็นคน (Learning Resource) 4) การเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตน (Learn Strategies) 5) การประเมินผลการเรียนรู้ของตน (Learning Evaluation)

สุรกุล เจนอบรม (2532) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการที่บุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องกับการศึกษาหาความรู้ โดยมีผู้ช่วยเหลือหรือไม่มีผู้ช่วยก็ตาม และบุคคลนั้นจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดว่าต้องการเรียนอะไร เรียนไปทำไม และควรจะมีถึงความต้องการของตนเอง เลือกวิธีการและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถดำเนินกิจกรรมตามแผนและแบบที่กำหนดไว้ สามารถที่จะค้นหาแหล่งข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และประการสุดท้ายจะต้องสามารถประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้

ยวดี ฤชา (2536) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การที่นักศึกษามีความรู้ความสามารถ ในการกำหนดสิ่งที่ตนต้องการเรียนรู้ ตรวจสอบด้วยตนเองได้ ถูกต้องว่า ได้มีกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น และประเมินตนเองได้ถูกต้องว่า ได้เรียนรู้ในเรื่องที่ต้องการเรียนได้มากน้อยเพียงใด

ทองสุข คำธนะ (2538) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีเสรีภาพในการใช้ความรู้ความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนจะต้องรับผิดชอบในการกำหนดการดำเนินงานของตนเอง คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง และประเมินผลตนเอง

จากคำจำกัดความดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีความตระหนักและรับผิดชอบต่อแผนการเรียนของตน ผู้เรียนจะทำการวางแผนและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ เลือกแหล่งข้อมูล เลือกวิธีการเรียนรู้ และประเมินผลด้วยตนเอง โดยจะมีผู้ช่วยเหลือหรือไม่มีผู้ช่วยก็ได้

ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

Knowles (1975) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเองไว้ดังนี้

1. คนที่เรียนรู้ด้วยการริเริ่มของตนเองจะเรียนได้มากกว่า ดีกว่าคนที่ เป็นเพียงผู้รับหรือรอให้ครูถ่ายทอดความรู้ให้เท่านั้น คนที่เรียนรู้ด้วยตนเองจะเรียนอย่างตั้งใจ มีจุดมุ่งหมาย และมีแรงจูงใจสูง สามารถใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่าและยาวนานกว่าบุคคลที่รอรับคำสั่งสอนแต่อย่างเดียว
2. การเรียนรู้ด้วยตนเองสอดคล้องกับพัฒนาการทางจิตวิทยาและกระบวนการทางธรรมชาติมากกว่า คือ เมื่อตอนเป็นเด็ก เป็นธรรมชาติที่จะต้องฟังฟังผู้อื่น ต้องการผู้ปกครอง ปกป้องเลี้ยงดู และตัดสินใจแทนให้ เมื่อเติบโตมีพัฒนาขั้นก็ค่อย ๆ พัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นอิสระ ไม่ต้องฟังฟังผู้ปกครอง ครู และผู้อื่น การพัฒนาเป็นไปในสภาพที่เพิ่มความเป็นตัวของตัวเอง และชั้นนำตนเองได้มากขึ้น
3. พัฒนาการใหม่ ๆ ทางการศึกษา มีหลักสูตรใหม่ ห้องเรียนแบบเปิด ศูนย์บริการทางวิชาการ การศึกษาอย่างอิสระ โปรแกรมการเรียนที่จัดแก่บุคคลภายนอก มหาวิทยาลัยเปิด เป็นต้น รูปแบบของการศึกษาเหล่านี้ล้วนผลักภาวะรับผิดชอบไปที่ผู้เรียน ให้เป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง
4. การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นความอยู่รอดของชีวิตในฐานะที่เป็นบุคคลและเผ่าพันธุ์มนุษย์ เนื่องจากโลกปัจจุบันเป็นโลกใหม่ที่แปลกไปกว่าเดิม ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอ และข้อเท็จจริงเช่นนี้เป็นเหตุผลนำไปสู่ความจำเป็นทางการศึกษาและการเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต (A Lifelong Process)

ลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การที่บุคคลมีพฤติกรรมการเรียน "เรียนรู้ด้วยตนเอง" แล้วจะนำไปสู่การเป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learner) สมคิด อิศระวัฒน์ (2532) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองควรมีลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. สมัครใจที่จะเรียนด้วยตนเอง (Voluntarily to Learn) มิได้เกิดจากการบังคับแต่มีเจตนาที่จะเรียนด้วยความอยากรู้

2. ตนเองเป็นแหล่งข้อมูลของตัวเอง (Self Resourceful) นั่นคือผู้เรียนสามารถบอกได้ว่าสิ่งที่ตนจะเรียนคืออะไร รู้ว่าทักษะและข้อมูลที่ต้องการหรือจำเป็นต้องใช้มีอะไรบ้าง สามารถกำหนดเป้าหมาย วิธีการรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ และวิธีการประเมินผล การเรียนรู้ ผู้เรียนต้องเป็นผู้จัดการการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ด้วยตนเอง (Manager of Change) ผู้เรียนต้องมีความตระหนักในความสามารถ สามารถตัดสินใจได้ มีการรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ และบทบาทในการเป็นผู้เรียนรู้ที่ดี

3. ผู้เรียนต้องรู้ "วิธีการที่จะเรียน" (Know How to Learn) นั่นคือ ผู้เรียนควรทราบขั้นตอนการเรียนรู้ของตนเอง รู้ว่าเขาจะไปสู่จุดที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร

ขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

Alfred North Whitehead (อ้างถึงใน Gross, 1977) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของบุคคลว่าประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การรับรู้ในสิ่งที่แปลกใหม่ เป็นการเรียนรู้ในรูปของความรู้ลึกกับความแปลกใหม่ที่ได้พบเห็น กับความรู้ต่าง ๆ ที่น่าสนใจ นำท้าทายสติปัญญา

ขั้นที่ 2 การครุ่นคิดตรึกตรอง เป็นการเรียนรู้ที่มีระบบ มีการวิเคราะห์ข้อเท็จจริง พยายามให้ได้มาซึ่งความรู้ ความจริงต่าง ๆ อย่างมีแบบแผน

ขั้นที่ 3 การซาบซึ้งและการสร้างสรรค์ เป็นระยะที่เกิดความรู้ ความเข้าใจ พบข้อสรุปหลักเกณฑ์ต่าง ๆ แล้วเริ่มมีความคิดสร้างสรรค์พร้อมที่จะลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

วิธีการฝึกผู้เรียน ให้เป็นผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเอง

วิธีฝึกผู้เรียน ให้เป็นผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเองนั้น สมคิด อิศระวัฒน์ (2532) กล่าวว่า อาจทำได้โดยเริ่มจาก

1. การต้องประคับประคองหรือพึ่งผู้อื่น (Dependence)
2. การเป็นตัวของตัวเอง (Independence)
3. การเรียนรู้จากกันและกัน (Interdependence)

การฝึกให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสิ่งที่อาจทำได้ แต่อาจต้องใช้เวลา ความพยายาม และความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทย ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์สภาพการณ์ก็พบว่า มีองค์ประกอบ 2 ประการที่เป็นอุปสรรคต่อการให้ผู้ เรียนเป็นผู้รับผิดชอบการเรียนรู้ด้วยตนเองคือ

1. การอบรมเลี้ยงดูในสังคมไทย (Socialization)
2. การฝึกฝนในระบบการศึกษา

วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สุรกุล เจนอบรม (2532) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ว่ากระทำดังต่อไปนี้

1. การสำรวจตนเอง ทำความรู้จักตนเอง สำรวจว่าตนเองสนใจเรื่องอะไร มากที่สุด มีความสามารถเฉพาะด้านใด สนใจสิ่งใหม่ ๆ อะไรบ้าง
2. ทำสมุดบันทึกส่วนตัว เพื่อใช้บันทึกข้อมูลความคิดเรื่องราวต่าง ๆ ที่เราได้ เรียนรู้หรือเกิดขึ้นในสมองของเรา สมุดนี้จะช่วยเก็บสะสมความคิดที่ละน้อยเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเพิ่มเติมให้กว้างไกลออกไป
3. กำหนดโครงการที่จะเรียน ตามที่เราได้สำรวจความต้องการไว้เมื่อนำมา ขยายเป็นโครงการ เป็นแผนการที่จะเรียนว่าจะเรียนรู้อย่างไร โดยพิจารณาว่าความรู้ที่ เราต้องการจะแสงท้านั้น ช่วยให้เราถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ทำให้เกิดความพอใจ ความสนุกสนานที่จะเรียนหรือเปล่า ประหยัดเงินและเวลามากน้อยแค่ไหน
4. สร้างห้องสมุดของตนเอง หมายถึง การรวบรวมรายชื่อ ข้อมูล แหล่งความ รู้ต่าง ๆ ที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์ตรงกับความสนใจ เพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป
5. มองแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น เช่น ผู้รู้ ผู้ชำนาญการในอาชีพต่าง ๆ ห้องสมุด สมาคม สถานที่ราชการ ฯลฯ ซึ่งแหล่งความรู้เหล่านี้ จะเป็นแหล่งสำคัญในการ ค้นคว้า
6. หาเพื่อนร่วมเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กัน
7. การเลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองสนใจจากสถานศึกษาที่เปิดสอนในเวลาเย็น หรือวันหยุดหรืออาจเรียนทางวิทยุ โทรทัศน์ ไปรษณีย์จากมหาวิทยาลัยเปิด เป็นต้น โดย ลักษณะของการเรียนเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ไม่จำเป็นต้องเข้าชั้นเรียน

8. การเรียนรู้จากการฝึกและปฏิบัติ ซึ่งก่อให้เกิดความรู้และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเมื่อฝึกผู้เรียนให้เป็นผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเอง

1. ผู้เรียนส่วนหนึ่งอาจไม่รู้ว่าตนเองกำลังเรียนรู้ (Griffin, 1977 อ้างถึงใน สมคิด อัสระวัฒน์, 2532) คนเหล่านี้มีความคิดว่าการเรียนรู้คือ สิ่งที่เขาต้องทำเมื่ออยู่ในโรงเรียน เรียนจากห้องเรียนเท่านั้น

2. ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าตนเองมีวิธีการเรียนรู้อย่างไร ผู้เรียนไม่ค่อยตระหนักถึงขั้นตอนต่าง ๆ ของการเรียนรู้ (Learning Process) และรวมไปถึงวิธีการเรียนรู้ของแต่ละคน (Learning Style)

3. ความสามารถที่จะเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง ของผู้เรียนแต่ละคนมีไม่เท่ากัน ผู้ที่เป็นพี่เลี้ยงหรือผู้อำนวยความสะดวกจะต้องมีความเข้าใจ เมื่อใดตนเองควรเข้าไปช่วยเหลือ หรือเมื่อไรควรปล่อยให้ผู้เรียนรับผิดชอบด้วยตนเอง

4. บทบาทของผู้ที่เป็นพี่เลี้ยงหรือผู้อำนวยความสะดวกให้กับกลุ่ม และแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกัน

5. แนวโน้มการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้มาก ถ้าผู้เรียนมีความเป็นส่วนตัว

6. การเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่จำเป็นต้องเรียนคนเดียว อาจมีการสอบถามจากผู้อื่นหรือขอความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอก ในบางกรณีอาจมีการทำงานร่วมกับผู้อื่น แต่ตนเองมีความรู้สึกว่าเป็นผู้เรียนรู้โดยอิสระ (Independence Learner) เรื่องของการเรียนรู้ด้วยตนเองนี้เป็นเรื่องภายในจิตใจได้สำนึกของผู้เรียนมากกว่าการจัดการภายนอก วิธีการที่บุคคลเรียนรู้ด้วยตนเอง จะเป็นวิธีการที่ช่วยให้บุคคลเกิดความเจริญงอกงามในระดับที่ดี

7. การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก ถ้าจัดในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพราะธรรมชาติสถาบันเป็นผู้ที่กำหนดสิ่งที่ต้องเป็นต้องทำไว้ ในการดำเนินการฝึกผู้เรียนให้มีคุณลักษณะแบบเรียนรู้ด้วยตนเอง นั้นจึงต้องปรับระบบอื่นให้สอดคล้องด้วยเช่น การวัดผล การจัดชั้นเรียน ตารางการเรียน เป็นต้น

8. วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีใช้การเรียนที่ดีที่สุด แต่เป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับบุคคลและสถานการณ์บางอย่างเท่านั้น

ประโยชน์ของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สุพล ทองคลองไทร (2525) กล่าวถึงคุณค่าของการส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน ศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง ไว้ว่า

1. เพื่อความเจริญงอกงามของความรู้และสติปัญญา
2. ให้สามารถแก้ปัญหาได้
3. สามารถตามทันโลก
4. ทำให้คิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ ทำให้เกิดความเจริญงอกงามของมนุษยชาติ
5. ทำให้คนเรามีชีวิตที่มีความสุข เนื่องจากมีความมั่นใจในตนเอง

เสาวนิต ลาภานันต์ (2522) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ว่าทำให้ผู้เรียนมีโอกาสคิด ไตร่ตรอง หาเหตุผลและทำความเข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้ว ก็จะเกิดความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนั้นต่อไปอีก อาจนำไปสัมพันธ์กับเรื่องอื่น ๆ ตามที่มองเห็น เช่น อาจนำมาสัมพันธ์กับชีวิตของตนเอง กับสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ด้วย ไม่ใช่เรียนรู้ไว้อย่างเดียว

แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

Knowles (1975) สรุปลักษณะของผู้ที่มีความร่วมมือในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ไว้ 9 ประการ คือ

1. ต้องมีความเข้าใจในความแตกต่างด้านความคิดเกี่ยวกับผู้เรียน และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ นั่นคือ ได้รับความแตกต่างระหว่างการสอนที่ครูเป็นผู้ชี้แนะ กับการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง ในฐานะที่เป็นบุคคลที่เป็นตัวของตัวเอง ไม่ขึ้นกับใครและเป็นคนที่สามารถนำตนเองได้
3. ความสามารถที่จะสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ ได้ดี เพื่อที่จะใช้บุคคลเหล่านั้นเป็นเหมือนสิ่งสะท้อนให้ทราบถึงความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง การวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง การเรียนรู้และการช่วยเหลือบุคคลอื่น และการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลเหล่านั้น

4. ความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้อย่างสมจริง โดยความช่วยเหลือจากผู้อื่น
5. ความสามารถในการแปลความต้องการในการเรียนออกมาเป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ ในรูปแบบที่อาจจะทำให้การประเมินผลสำเร็จนั้นเป็นไปได้
6. ความสามารถในการโยกความสัมพันธ์กับผู้สอน ใช้ประโยชน์จากผู้สอนในการทำให้เรื่องยากง่ายขึ้น และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษา
7. ความสามารถในการหาบุคคลและแหล่ง เอกสารวิทยาการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน
8. ความสามารถในการเลือกแผนการเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการ และมีความคิดริเริ่มในการวางแผนนโยบายอย่างมีทักษะความชำนาญ
9. ความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำผลของข้อค้นพบต่าง ๆ ไปใช้อย่างเหมาะสม

Skager (1978) ได้อธิบายคุณลักษณะของผู้ที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองไว้ 7 ประการดังนี้

1. เป็นผู้ยอมรับตนเอง (Self-Acceptance) หมายถึง มีเจตคติในเชิงบวกต่อตนเอง
2. เป็นผู้ที่มีกิจกรรมการเรียนแบบที่มีการวางแผน (Planfulness) ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญคือ
  - 2.1 รู้ถึงความต้องการในการเรียนของตน
  - 2.2 วางจุดมุ่งหมายที่เหมาะสมกับตนเอง ให้สอดคล้องกับความต้องการที่ตั้งไว้
  - 2.3 มีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียน
3. มีแรงจูงใจภายใน (Intrinsic motivation) ผู้เรียนที่มีแรงจูงใจในการเรียนรู้อยู่ในตัวเอง จะสามารถเรียนรู้โดยปราศจากสิ่งที่ควบคุมภายนอก เช่น รางวัล การถูกตำหนิ ถูกลงโทษ เรียนเพื่อต้องการวุฒิบัตรหรือตำแหน่ง
4. มีการประเมินผลตนเอง (Internalized evaluation) สามารถที่จะประเมินตนเองได้ว่า จะเรียนได้ดีแค่ไหน โดยอาจขอให้ผู้อื่นประเมินการเรียนรู้ของตนก็ได้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องยอมรับการประเมินผลภายนอกว่าถูกต้องก็ต่อเมื่อ ผู้ประเมินมีความคิดอย่าง

อิสระ และการประเมินสอดคล้องกับสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นจริงอยู่ในขณะนั้น

5. การเปิดกว้างต่อประสบการณ์ (Openness to experience) ผู้เรียนที่นำประสบการณ์เข้ามาใช้ในกิจกรรมชนิดใหม่ ๆ อาจจะสะท้อนการเรียนรู้ หรือการจัดวางเป้าหมายโดยอาจไม่จำเป็นที่จะเป็นเหตุผล ในการที่จะเข้าไปทำกิจกรรมใหม่ ๆ ความใคร่รู้ ความอดทนต่อความคลุมเครือ การชอบสิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อน และการเรียนอย่างสนุกจะทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรมใหม่ ๆ และทำให้เกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ ด้วย

6. มีการยืดหยุ่น (Flexibility) การยืดหยุ่นในการเรียนรู้อาจชี้ให้เห็นถึงความเต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลงเป้าหมายหรือวิธีการเรียน และใช้ระบบการเข้าถึงปัญหาโดยใช้ทักษะการสำรวจ การลองผิดลองถูก ซึ่งไม่ได้แสดงถึงการขาดความตั้งใจที่จะเรียนรู้ ความล้มเหลวจะได้รับการนำมาปรับปรุงแก้ไขมากกว่าที่จะยอมแพ้หรือยกเลิก

7. การเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) ผู้เรียนที่ดูแลตนเองได้เลือกที่จะผูกพันกับรูปแบบของการเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่ง บุคคลเหล่านี้สามารถที่จะตั้งปัญหากับมาตรฐานของระยะเวลา และสถานที่ที่ถือว่า ลักษณะการเรียนแบบใดที่มีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับได้

จากการศึกษาของ Tough (1979) พบว่าผู้ที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะมีลักษณะดังนี้

1. เป็นผู้ที่ตั้งเป้าหมายของการกระทำไว้ชัดเจน
2. รู้จักเลือกใช้ความรู้และทักษะที่เหมาะสม
3. วางแผนการเรียนอย่างดี
4. เรียนได้โดยไม่สุดกำลังความสามารถ
5. มีความมุ่งมั่นพยายามที่จะพัฒนาศักยภาพที่ซ่อนเร้นอยู่ของตน และมีความอยากรู้อยากเห็น ขณะเดียวกันยังชอบงานที่ตนทำอยู่
6. เข้าใจและยอมรับในคุณลักษณะของตน และไม่พอใจกับสภาพของตนในปัจจุบัน
7. มีความเชื่อมั่น กล้าหาญ พอที่จะเปิดเผยตนเอง
8. มีความสนใจอย่างมีทิศทางแน่ชัด
9. เป็นผู้เลือกอาชีพและกิจกรรมของตนเอง
10. ไม่ได้ถูกบังคับหรือถูกกดดันจากภายนอก
11. เป็นผู้ที่มีความผูกพันหรือยึดมั่นต่อจุดมุ่งหมายของชีวิต
12. ต่อสู้บากบั่นเพื่อจะบรรลุเป้าหมายสำคัญบางประการ

13. มีความพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรคที่ขวาง
14. เป็นผู้ที่มีผลงานและประสบผลสำเร็จ
15. สามารถคบหาสมาคมกับเพื่อน รักใคร่จริงจัง ได้อย่างน้อยสองสามคน

ซึ่งลักษณะของผู้ที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากรายงานของ Tough นี้ มีลักษณะคล้ายกับคุณลักษณะของบุคคลในอุดมคติของ Maslow ที่เรียกว่า self actualized person คือเป็นบุคคลที่มีความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเอง สามารถพึ่งตัวเองได้อย่างเต็มที่ มีความคิดที่อิสระ รู้จักเลือกและรู้จักตัดสินใจ และรับผิดชอบในการกระทำของตน ซึ่ง John Gardner กล่าวว่า บุคคลประเภทนี้จะต้องเป็นผู้ที่ปรับปรุงตนเองให้ใหม่อยู่เสมอ (self renewal) เป็นผู้ที่พัฒนาศักยภาพของตนเอง และค้นคว้าด้วยตนเองอย่างไม่หยุดยั้ง และการพัฒนาหรือปรับปรุงตนเองนี้ ไม่ใช้การกระทำด้วยการรอคอยโอกาสหรือจังหวะ แต่เขาจะเป็นผู้สร้างสรรค์และวางแผนการกระทำอย่างมีระบบต่อเนื่อง จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต (สมบูรณ์ ศาลยาชีวิต, 2526)

อุนดา นนคุณ (2527) กล่าวว่า ผู้ที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะมีลักษณะเป็นผู้ที่ต้องการจะเรียนรู้ มีความเชื่อว่าการเรียนรู้จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง และผู้เรียนจะใช้ทรัพยากรแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เมื่อผู้เรียนคิดว่าสิ่งเหล่านี้จะตอบสนองความต้องการและเป้าหมายของเขา

นารีรัตน์ รักวิจิตรกุล (2531) กล่าวว่า บุคคลที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะต้องเป็นบุคคลที่มีสมรรถภาพของคนที่คิดเป็น ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 3 ข้อ ดังนี้

1. เผชิญปัญหาในชีวิตประจำวันอย่างมีระบบ
2. สามารถที่จะแสวงหาและใช้ข้อมูลหลาย ๆ ด้านในการคิดแก้ปัญหา
3. รู้จักชั่งน้ำหนัก คุณค่า และตัดสินใจหาทางเลือกให้สอดคล้องกับค่านิยม ความ

สามารถ และสถานการณ์หรือเงื่อนไขส่วนตัว และระดับความเป็นได้ของทางเลือกต่าง ๆ

สุนทร สุนันท์ชัย (2532) กล่าวว่า ผู้เรียนที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะพัฒนาตนเองให้มีทักษะที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองได้ ทักษะเหล่านี้ได้แก่

1. ทักษะการอ่าน การเขียน จนสามารถที่จะอ่านค้นคว้าได้
2. รู้จักการเรียนรู้ด้วยวิธีต่างๆ เช่น เรียนกับครู เรียนเอง โดยไม่ต้องมีครูเรียนเป็นกลุ่ม
3. รู้จักคิด รู้จักหาเหตุผล รู้จักแปลความ รู้จักค้นคว้า

4. รู้จักใช้สื่อต่าง ๆ เช่น แบบเรียน แบบฝึกหัด หนังสืออ่านทั่วไป หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ แบบเรียนสำเร็จรูป

5. รู้จักชี้ระบุความต้องการของตนเอง รู้จักวางแผนดำเนินการศึกษาเล่าเรียน และประเมินผล

6. รู้จักใช้แหล่งวิชาในชุมชนให้เป็นประโยชน์ เช่น การประกอบอาชีพ การปกครอง ศิลปวัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียมประเพณี กิจการของรัฐบาลและเอกชนที่มีอยู่ในชุมชน
 สิวัดน์ วัฒนวงศ์ (2533 อ้างถึงใน สุขมาส ทองใส, 2535) กล่าวว่า บุคคลที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะเป็นผู้ที่มุ่งมั่นเอาใจใส่และจริงจังต่อการเรียนเป็นอย่างมาก ต้องการที่จะได้รับความรอบรู้ (knowledge) ในสิ่งที่ตนเองยังไม่ทราบ ตลอดจนทักษะต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเอง (self - directed)

บุญนาท ลายสนิทเสวีกุล (ม.ป.ท.) กล่าวว่า ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะดังนี้

1. มีสมรรถภาพ (competency) หมายถึง การมีความรู้ความสามารถ ทักษะในการใช้ความคิด และทักษะทางสติปัญญา เพราะการจะได้ความรู้หรือประยุกต์ใช้ความรู้ได้ ต้องอาศัยการสื่อสารตลอดเวลา สื่อสารกับเพื่อนในกลุ่ม กับอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ และแหล่งความรู้อื่น ๆ

2. ตระหนักในความสำคัญ (concern) ตระหนักในความสำคัญของการเรียนรู้วิธีที่จะเรียน มากกว่าที่จะเรียนรู้เนื้อหา

3. กล้าที่จะตัดสินใจ (courage) ผู้เรียนเป็นผู้ที่จะต้องใช้ความรู้ และเหตุผลในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตลอดเวลาในการเรียนและการปฏิบัติงานข้างหน้า ความสามารถด้านนี้จึงเป็นลักษณะที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นและนำไปสู่การเรียนรู้ต่อ ๆ ไป

4. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (creativity) การที่ผู้เรียนเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม จะทำให้มองปัญหาหรือสถานการณ์ที่เผชิญได้กว้างขวาง เมื่อเป็นเช่นนั้น การนึกถึงเนื้อหาความรู้ที่จำเป็นต้องมีเพื่ออธิบายและแก้ปัญหานั้น ก็จะกว้างขวางไปด้วย

สุขมาส ทองใส (2535) กล่าวว่า งานวิจัยที่ได้รับความนิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในต่างประเทศ คืองานวิจัยเรื่อง Development of the Self-directed Learning Readiness Scale ของ Dr. Lucy Madsen Guglielmino แห่งมหาวิทยาลัยของรัฐจอร์เจีย กลูกลีเอลมีโน ได้ศึกษาลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้

ด้วยตนเอง (Self-directed Learning Readiness Scale) ที่เรียกย่อ ๆ ว่า SDLRS ซึ่ง Subbaghiam, Hassan และ Brockett ได้ทำการทดลองเครื่องมือนี้และระบุว่า เป็นแบบวัดที่มีความเชื่อถือ และมีความสมเหตุสมผล ผลจากงานวิจัยนี้ชี้ชัดว่าการที่บุคคลจะ มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองได้นั้น จะต้องมึลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยตนเอง 8 ประการคือ

1. การเปิดโอกาสการเรียนรู้ (Openness to Learning Opportunities) คือ เป็นผู้ที่รักการเรียนรู้อยู่เสมอตลอดชีวิต ไม่เคยเบื่อการเรียนถ้า เป็นสิ่งที่ตนสนใจ แม้จะยากเย็นเพียงใดก็ตาม ต้องการเพิ่มเวลาเรียนในแต่ละวันให้มากขึ้น เพราะมีหลายสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และรู้ว่าตนเองต้องการการเรียนรู้เพิ่มในสิ่งใดอีก มีความสนุกสนานในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น ชอบสถานการณ์การเรียนที่ท้าทาย ยิ่งเรียนรู้มากยิ่งขึ้นรู้สึกว่าการเรียนนั้นน่าตื่นเต้น เป็นผู้รับผิดชอบต่อการเรียนของตน เชื่อว่าไม่มีวันที่ จะแก่เกินไปที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ถือว่าการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต
2. อคติในทัศนคติในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ (Self Concept as an Effective Learner) คือ เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างมาก และสามารถบังคับตนเองให้กระทำในสิ่งที่คิดว่าควรจะทำ แสดงถึงความรับผิดชอบการเรียนรู้ อย่างแท้จริง ดังนั้นเมื่อตนเองต้องการเรียนรู้สิ่งใดก็ตามจะหาทางเรียนรู้ให้ได้ โดยรู้จักเลือก วิธีการเรียนรู้แบบต่าง ๆ เพื่อจะได้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ และมองว่าคุณคนนั้นมีความเป็นผู้นำ การเรียนรู้เป็นเรื่องสนุกสนาน ชอบ ค้นหาคำตอบของข้อคำถามต่าง ๆ
3. การเรียนแบบริเริ่มและอิสระ (Initiative and Independence in Learning) คือ เป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ดีสามารถคิดค้นวิธีการเรียนรู้ ได้หลายแบบ สำหรับการเรียนรู้หัวข้อใหม่ ๆ และมีวิธีการเข้าถึงสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ได้ดี มีทักษะ การฟัง การอ่าน การเขียน การจำ และเห็นว่าปัญหาเป็นสิ่งท้าทาย ที่สำคัญคือมีความสามารถในการคิดค้นวิธีการแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่จะทำสิ่งต่าง ๆ มักเป็นผู้นำกลุ่มในการเรียนรู้จึงทำให้ปี หนึ่ง ๆ สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้มากมาย และเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพทั้งในชั้นเรียน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน (Informed Acceptance of Responsibility for One's Own Learning) คือ เป็นผู้สามารถบอกได้ว่าตนเอง

เรียนรู้ได้ดีเพียงใด มีความพยายามเชื่อมโยงสิ่งที่กำลังเรียนกับเป้าหมายระยะยาวที่ตั้งไว้ รักความก้าวหน้า ใฝ่สร้างอนาคต มักให้ความสำคัญในการเรียนรู้เป็นอันดับแรก

5. มีความรักในการเรียน (Love of Learning) คือ เป็นผู้ที่ชอบแก้ปัญหา ที่มีคำตอบถูกต้องมากกว่า 1 คำตอบ มีความคิดว่าห้องสมุดเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการ ศึกษาถ้าตัดสินใจจะเรียนสิ่งหนึ่งสิ่งใดสามารถหาเวลาเรียนได้เสมอ ไม่ว่าจะมีการกิจยุ่งยาก เพียงใดก็ตาม เพราะมีความสนใจในการเรียนรู้เป็นพิเศษ ชอบศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา

6. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative) คือ เป็นผู้เรียนรู้จักตนเองดีว่า ต้องการเรียนอะไร ในการเรียนไม่จำเป็นต้องให้ผู้สอนบอกทุกสิ่งทุกอย่าง เข้าใจบทบาทของตนเอง ได้ดีว่าตนเป็นใคร ชอบทดลองเรียนสิ่งใหม่ ชอบสำรวจปัญหาต่าง ๆ

7. มองอนาคตในแง่ดี (Positive Orientation to the Future) คือ เป็นผู้ที่มีลักษณะยอมรับในความผิดพลาดของตนเอง เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ และเห็นว่าคะแนนจากการสอบไม่ใช่ประเด็นสำคัญ แต่ความเข้าใจ เรื่องที่ศึกษามีความสำคัญมากกว่า ไม่มีปัญหาในการทำความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน เพราะถ้าไม่เข้าใจสิ่งใดจะไม่ปล่อยทิ้งไว้จะต้อง ค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ให้เข้าใจจนได้ จึงสามารถนำแนวคิดที่ดีไปปฏิบัติให้เกิดผลดีได้

8. สามารถใช้ทักษะทางการศึกษาหาความรู้ และทักษะการแก้ปัญหา (Ability to Use Basic Study Skills and Problem-Solving Skills) คือ เป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเกือบทุกเรื่องที่ต้องการเรียน เพราะทราบแหล่งข้อมูลที่ต้องการค้นหา ชอบทำงานตามลำพัง และชอบทดลองนำวิธีการเรียนรู้แบบใหม่ ๆ เข้า มาใช้ในการเรียน

จากการศึกษาความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาตามแนวคิดของนัก วิชาการดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า องค์ประกอบของความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของ Guglielmino ทั้ง 8 ประการ มีความครอบคลุมลักษณะของความพร้อมในการเรียนรู้ด้วย ตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำองค์ประกอบทั้ง 8 ประการดังกล่าวข้างต้นมาเป็นตัวแปรในการ วิจัยครั้งนี้

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษายาบาล

ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษายาบาล เป็นความพร้อมที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษายาบาลแต่ละคน เริ่มจากความตั้งใจในการศึกษา มีจุดหมาย มีการวางแผน มีทักษะในการเรียนรู้ ตลอดจนมีการวัดและประเมินผลตนเอง ดังนั้นตัวนักศึกษา และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษายาบาล จึงอาจเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษายาบาล ในการวิจัยนี้ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับชั้นปี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อวิชาชีพ ส่วนสภาพแวดล้อมในวิทยาลัย ได้แก่ หลักสูตร อาจารย์ เพื่อน และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่ หรือความรู้ลึกของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องหรือขึ้นกับลักษณะเฉพาะตัวของนักศึกษายาบาล ประกอบด้วย

ระดับชั้นปี

เมื่อนักศึกษาเรียนอยู่ชั้นปีสูงขึ้น มีวุฒิภาวะมากขึ้นก็ย่อมที่จะปรับตัว เรียนรู้ และแสวงหาวิธีปฏิบัติเพื่อตอบสนองความต้องการของตน (จินตนา ยูนิพันธ์, 2534) และเมื่อพิจารณาหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. 2537 จะพบว่าในหลักสูตรจะมีการกำหนดขอบเขตความสามารถของนักศึกษาในแต่ละชั้นปีแตกต่างกัน เนื่องจากในแต่ละชั้นปีมีสภาพการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จะเรียนวิชาพื้นฐานทั่วไป และพื้นฐานวิชาชีพเป็นส่วนใหญ่ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 จะเรียนวิชาชีพพื้นฐานวิชาชีพ และวิชาชีพ และนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 4 จะเรียนวิชาชีพทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจะเห็นว่าเมื่อนักศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่สูงขึ้น ขอบเขตความสามารถในการปฏิบัติงานจะมีมากขึ้น และมีการศึกษาในรายวิชาที่มีเนื้อหาที่ซับซ้อนขึ้น กล่าวคือ ในชั้นปีที่สูงขึ้นจะเรียนเนื้อหาในรายวิชาที่ยากมากกว่าเนื้อหาในรายวิชาของชั้นปีที่รองลงมา ทำให้นักศึกษายาบาลต้องมีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น นั่นก็แสดงว่าระดับชั้นปีที่ศึกษาน่าจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษายาบาล

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เป็นตัวแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของผู้เรียน และเป็นเรื่องที่ได้รับ ความสนใจอย่างมากในวงการศึกษ โดยนักการศึกษาทั้งหลายถือว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญ ในการค้นคว้าหาความรู้เพื่อที่จะตอบปัญหาในเรื่องความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียน พร้อมทั้งประยุกต์ความรู้ที่ได้ไปใช้ช่วยเหลือและป้องกันปัญหาที่มีผลต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อให้ ผู้เรียน ได้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด (Caroll, 1971 อ้างถึงใน วิลลมา ตันติสุนทร, 2532) อันจะเป็นแนวทางส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้ใช้ความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ในตนเอง เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด ไพศาล หวังพานิช (2526) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียน เป็นสิ่งที่แสดงความสามารถของบุคคลว่าเรียนแล้วรู้เท่าไร มีความสามารถชนิดใด จากการศึกษาของ Maddox (1963 อ้างถึงใน เรณูวัฒน์ โคตรพันธ์, 2536) กล่าวว่า ผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านสติปัญญาและความสามารถเฉพาะตัว 50-60% จาก ความขยัน ความพยายามและวิธีการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ 30-40% Alexander และ Simmon (1975 อ้างถึงใน วาสนา เจือทอง, 2531) ศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนเป็นฟังก์ชันขององค์ประกอบลักษณะส่วนบุคคล องค์ประกอบด้านสถานศึกษา องค์ประกอบ ทางความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน องค์ประกอบของอิทธิพลภายนอกอื่น ๆ ที่ไม่สามารถอธิบายได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกี่ยวข้องกับความร่วมมือในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะผู้ที่มีผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงย่อมหมายถึงผู้นั้นมีความร่วมมือในองค์ประกอบต่าง ๆ มากกว่า ซึ่ง แสดงถึงความร่วมมือในการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ดีกว่าผู้ที่มีความร่วมมือในองค์ประกอบต่าง ๆ น้อยกว่าหรือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำนั่นเอง

ทัศนคติต่อวิชาชีพ

การศึกษานายบาล ได้ให้ความสำคัญกับทัศนคติของนักศึกษานายบาล ที่มีต่อวิชาชีพ นายบาลดังจะเห็นได้จากปรัชญาของสถาบันซึ่งต้องการบัณฑิตที่มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ (ศิริรัตน์ จันทรแสงรัตน์, 2538) ทัศนคติเป็นความรู้สึกหรืออารมณ์ที่แสดงออกมาเป็นท่าที และสภาพ ความพร้อมทางความคิดและจิตใจ ของบุคคลที่จะรับและสนองตอบต่อสิ่งเร้าและสภาพการณ์ ต่าง ๆ ในทิศทางที่เป็นบวก ลบ หรือเป็นกลาง (พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์, 2533) ดังที่ Gagne (1985) กล่าวว่า ทัศนคติมีอิทธิพลในการที่บุคคลจะเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ นั่นคือ บุคคลจะเลือกเรียน และกระทำในสิ่งที่ตนเองชอบ เช่นเดียวกับนักศึกษานายบาลที่มีทัศนคติ

ที่ติดต่อวิชาชีพรู้ จะมีความกระตือรือร้น มีความอดทน สนใจที่จะไฝ่หาความรู้ มีความรักในการเรียน และรักความก้าวหน้า ในทางตรงกันข้ามถ้า นักศึกษาพยาบาลมีทัศนคติไม่ติดต่อวิชาชีพรู้ก็ย่อมมีความเบื่อหน่ายการเรียน ไม่ชอบและไม่ตั้งใจเรียน การที่นักศึกษาพยาบาลจะมีความพร้อมในการเรียนรู้ได้ดีมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับทัศนคติต่อวิชาชีพรู้ จึงกล่าวได้ว่า ทัศนคติต่อวิชาชีพรู้จะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล

สภาพแวดล้อมในวิทยาลัย

ปัจจุบันการศึกษาสภาพแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษา ได้เป็นที่สนใจ และนิยมกันอย่างกว้างขวาง เพราะผลที่ได้จากการศึกษาจะทำให้ นักการศึกษา เข้าใจลักษณะของสถาบันนั้น ๆ มากขึ้น และทำให้ได้ข้อมูลที่สำคัญไปใช้เพื่อการวางแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการความเจริญด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

ความหมายของสภาพแวดล้อมในวิทยาลัย

นัยนา อ่างลันติกุล (2522) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไว้ว่า หมายถึง การรับรู้พฤติกรรม เหตุการณ์ สถานที่ หรือลักษณะใด ๆ ในมหาวิทยาลัยที่นิสิตนักศึกษาสังเกตหรือรับรู้ได้ และได้นิยามสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางวิชาการของนิสิตนักศึกษาไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรม เหตุการณ์ สถานที่ หรือลักษณะใด ๆ ที่นิสิตนักศึกษารับรู้ว่า ก่อให้เกิดผลที่จะส่งเสริม หรือขัดขวางความก้าวหน้าของการพัฒนาความรู้ ความคิด ทัศนคติ และทักษะในวิชาชีพรู้ที่ตนกำลังศึกษาแล้วเรียน

สันต์ อู่อรุณ (2530) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมวิทยาลัย หมายถึง ลักษณะของสิ่งเร้าที่มีศักยภาพ ได้แก่ บุคคล สิ่งของวัตถุ สภาพการณ์ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม แนวความคิด ความรู้สึก เหตุการณ์ บรรยากาศ ลักษณะของบริเวณ อาคารสถานที่ และสิ่งต่าง ๆ ทั้งไปในสถาบันการศึกษา ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่และการพัฒนาของนักศึกษาทุกด้าน

สุกัญญา สุวรรณาคินทร์ (2535) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ภายในสถาบัน ทั้งที่เป็นรูปธรรม นามธรรม รวมถึงหลักสูตร การเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา และบรรยากาศทางการเรียนการสอน อันเป็นสิ่งเร้าที่ทรงศักยภาพและมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนส่งผลต่อการพัฒนาในทุก ๆ ด้านของสมาชิกในสถานศึกษา

อัจฉราวรรณ นารถพจนานนท์ (2536) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย หมายถึง คุณลักษณะต่าง ๆ ในสถานศึกษาที่สามารถรับรู้ได้ ได้แก่ บุคคล สิ่งของ วัตถุ สภาพการณ์ ทั้งที่เป็นรูปธรรม แนวความคิด ความรู้สึก บรรยากาศ และลักษณะของบริเวณ อาคารสถานที่ ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ทัวไป ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา

Pace and Stern (1958 อ้างถึงใน ภาคี วงษ์พานิชย์, 2535) กล่าวถึง สภาพแวดล้อมในวิทยาลัยว่าเป็นสิ่งที่บังคับในสังคมวิทยาลัยที่ต้องทำ เช่น กฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย ข้อบังคับและการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ถ้าวิทยาลัยต้องการที่จะกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ วิทยาลัยก็จำเป็นต้องสร้างสภาพแวดล้อมให้นักศึกษาสามารถพัฒนาตนเอง ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้

Harold (1964) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยว่า หมายถึง ระบบการศึกษา ระบบการปกครอง และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรง เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตลอดจนทัศนคติและความสนใจ

Astin (1968) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาว่าเป็นลักษณะใด ๆ ก็ตามของสถานศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งเร้าอันทรงศักยภาพที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของนักศึกษา

Chickering and Blackburn (1970 อ้างถึงใน สงวน สทวงษ์, 2526) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา หมายถึง หลักสูตร การเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตร แนวนโยบายของสถานศึกษา และบรรยากาศทางวิชาการ

จากความคิดเห็นดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยส่วนใหญ่ มีความหมายใกล้เคียงกัน สรุปได้ว่าสภาพแวดล้อมในวิทยาลัย หมายถึง สภาพการณ์และลักษณะต่าง ๆ ภายในวิทยาลัยที่นักศึกษารับรู้ได้ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และพัฒนาการทุกด้านของนักศึกษา

องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ประกอบไปด้วยสิ่งต่าง ๆ มากมาย ดังมีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้ดังต่อไปนี้

อรรถพร คุณพันธ์ (2521) ได้สร้างแบบสำรวจจำแนกสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย ผลจากการศึกษา อรรถพรได้จำแนกองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทยไว้ 5 ประการคือ สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับความประทับใจ สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับบรรยากาศในการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับเพื่อน สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับบรรยากาศในการบริหาร สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่

นัยนา อ่างสันติกุล (2522) ได้วิเคราะห์ถึงองค์ประกอบสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย พบว่า องค์ประกอบสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางวิชาการของนิสิตนักศึกษามีดังนี้ บรรยากาศในการเรียน พฤติกรรมของอาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับการสอน การเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร สิ่งอำนวยความสะดวก บรรยากาศการบริหารและวินัยนิสิตนักศึกษา กีฬาและสันทนาการ บุคลิกภาพเพื่อนสนิท บริการทางวิชาการ

วิจิตร ลินลิริ (2534) กล่าวถึง ประเด็นศึกษาสภาพแวดล้อมของนิสิตนักศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้าทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางการบริหาร สภาพแวดล้อมในห้องเรียน และสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนสนิท

สุชาติ รัชชกุล (2537) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมของสถาบันการศึกษาอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน คือ สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ และสภาพแวดล้อมการบริหารและการจัดการ

Astin (1968) ได้แบ่งสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไว้ 4 ประเภทคือ

1. สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับเพื่อน (Peers)
2. สภาพแวดล้อมในห้องเรียน (Classroom Environment)
3. สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการบริหาร (Administrative Environment)
4. สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่ (Physical Environment)

Astin (1972) กล่าวว่า หน้าที่สำคัญของวิทยาลัยจะต้องพัฒนานักศึกษาให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพ ซึ่งจะมองเห็นจากการที่นักศึกษาแสดงความคิดเห็นต่อสถาบันและชื่อเสียงของสถาบันนั้น ๆ นอกจากนี้ บุคลิกภาพของนักศึกษาก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ทราบถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในสถาบัน

ต่อมาในปี ค.ศ. 1993 Astin ได้เขียนหนังสือ "What Matters in College?" ขึ้น โดยกล่าวถึง ตัวแปรของสภาพแวดล้อม (Environmental variables) ที่มีอิทธิพลต่อความรู้และทัศนคติในการเรียน โดยเขาได้วัดตัวแปรดังกล่าว โดยใช้ Factor Analysis ได้องค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ชนิดของสถาบันการศึกษา (Kind of institution) โดยพิจารณาถึงชนิด (Type) ว่าเป็น วิทยาลัย หรือ มหาวิทยาลัย ที่เปิดสอนชั้นสูงสุดทางการศึกษาระดับใดและ อยู่ในสังกัด (Control) ของรัฐบาล หรือเอกชน

2. หลักสูตร (Curriculum) ประกอบด้วย จำนวนรายวิชา วิชาแกนของหลักสูตร (Core Curriculum) หรือ วิชาที่มีเนื้อหารวมของสหสาขาวิชา (Interdisciplinary)

3. อาจารย์ (Faculty) ประกอบด้วย วิธีการสอนที่อาจารย์ชอบใช้ในการจัดการเรียนการสอน การให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษา ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และปฏิสัมพันธ์ของอาจารย์กับบุคคลอื่น ๆ และผู้บริหาร

4. กลุ่มเพื่อน (Student's peers) ประกอบด้วย ความสามารถทางวิชาการ และความสนใจ ค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อ และวิธีการในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยที่จะมีผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองมา 4 องค์ประกอบ ตามแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าว ได้แก่ หลักสูตร อาจารย์ เพื่อน และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

หลักสูตร

หลักสูตรเปรียบเสมือนเป้าหมายและแนวทางของการดำเนินงาน ดังนั้นหลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา เนื่องจากการจัดการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการปฏิบัติตามแนวทางของหลักสูตรที่วางไว้เป็นสำคัญ

มีนักการศึกษาได้ให้คำนิยามของ "หลักสูตร" ไว้แตกต่างกันมากมายดังนี้ คือ

สังต์ อุทรานันท์ (2527) ได้รวบรวมคำนิยามของหลักสูตรไว้อย่างกว้างขวาง

ดังนี้

1. หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน
2. หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็ก

3. หลักสูตร คือ กิจกรรมการเรียนการสอน
4. หลักสูตร คือ สิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ
5. หลักสูตร คือ สื่อกลางหรือวิถีทางที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทาง
6. หลักสูตร คือ ข้อผูกพันระหว่างครูและนักเรียน และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน
7. หลักสูตร คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครู และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรเป็น 3 ประการ

1. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามที่ยุ่หมายไว้
2. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ (Process) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิต (Output) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น
3. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งประ โยชน์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

Good (1973 อ้างถึงใน สุภาวดี เครือโชติกุล, 2536) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรตามหลักการพจนานุกรมการศึกษา ไว้ 3 ประการ ด้วยกัน

1. หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพื่อให้จบชั้นหรือรับประกาศนียบัตรในหมวดวิชาสำคัญ ๆ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นต้น ความหมายของหลักสูตรข้อนี้หมายถึงหลักสูตรรายวิชา
2. หลักสูตร คือ ค่าโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีความรู้จนจบชั้น หรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อในสายอาชีพต่อไป
3. หลักสูตร คือ กลุ่มวิชาและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เล่าเรียนภายใต้การแนะแนวของ โรงเรียนหรือสถาบันศึกษา

จากความหมายของหลักสูตรที่นักการศึกษาให้ไว้ นั้น พอสรุปได้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่สถาบันการศึกษาให้ผู้เรียน ได้ศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของสถาบันการศึกษา

แต่สำหรับหลักสูตรพยาบาลศาสตร์นั้น จินตนา ยูนิพันธ์ (2527) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรพยาบาลตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ฉบับพุทธศักราช 2525 ของทบวงมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

1. ปรัชญา และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาวิชาชีพของสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

2. โครงสร้างของหลักสูตร ประกอบด้วย 4 หมวดวิชาคือ หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป หมวดวิชาพื้นฐานวิชาชีพ หมวดวิชาชีพ และหมวดวิชาเลือกทั่วไป

3. โปรแกรมการเรียน ซึ่งแสดงลำดับรายวิชาต่าง ๆ ที่นักศึกษาต้องเรียนตลอดหลักสูตร

4. การประเมินผลการเรียนการสอนในหลักสูตร ที่นักศึกษาต้องเรียนตลอดหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สอนนำไปปฏิบัติได้

5. คำอธิบายรายวิชาของทุกรายวิชาที่บรรจุอยู่ในหลักสูตร

เมื่อพิจารณาหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ พุทธศักราช 2528 อรุณ ตั้งเยาว์เรื่อง (2533) ได้ศึกษา พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายมากที่สุด และการจัดประสบการณ์เรียนรู้ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ก็ไม่ได้เน้นให้นักศึกษายาบาลใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นในปี พ.ศ. 2537 จึงได้มีการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ขึ้น และเน้นการเรียนรู้ให้เกิดจากตัวผู้เรียนเอง โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้สอนและสิ่งแวดล้อม ดังปรากฏอยู่ในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรว่า ผู้สำเร็จการศึกษาจะต้องมีความสามารถในการใฝ่หาความรู้ และมีการพัฒนาตนเอง และวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ (สาธารณสุข, กระทรวง. สำนักงานปลัดกระทรวง. สถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข, 2537) ดังนั้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะมุ่งเน้นให้นักศึกษาได้มีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษามีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะเห็นได้ว่าเมื่อหลักสูตรมีแนวทางในลักษณะเช่นนี้ จะทำให้นักศึกษายาบาลมีแนวโน้มที่จะมีการเรียนรู้ด้วยตนเองนอกจากนี้ สัจด์ อุทรานันท์ (2527) ได้กล่าวว่า เนื้อหาสาระวิชาของหลักสูตร และประสบการณ์นับว่ามีความสำคัญเป็นอันมาก เพราะเป็นเสมือนสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ซึ่ง ธำรง บัวศรี (2532) ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาสาระดังนี้

1. มีประโยชน์ต่อผู้เรียนทั้งในปัจจุบันและอนาคต
2. สอดคล้องกับบุคลิกภาวะและประสบการณ์ของผู้เรียน
3. มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับการศึกษานั้น ๆ
4. เชื่อถือได้และเป็นแก่นสารของความรู้ในวิชานั้น ๆ
5. สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของสังคม
6. ครอบคลุมความรู้หลาย ๆ ด้าน

ซึ่งการจัดประสบการณ์การเรียนรู้นั้น ควรจะจัดเป็นลำดับจากง่ายไปยาก จากเนื้อหาที่ซับซ้อนน้อย ไปสู่เนื้อหาที่ซับซ้อนมากขึ้น มีการจัดอย่างต่อเนื่อง และมีการผสมผสาน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดแนวคิดที่ชัดเจน (Tyler, 1969) และเมื่อพิจารณาโปรแกรมการศึกษาของหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ จะพบว่าในชั้นปีที่ 1 จะเรียนวิชาพื้นฐานทั่วไป และพื้นฐานวิชาชีพเป็นส่วนใหญ่ ชั้นปีที่ 2 จะเรียนพื้นฐานวิชาชีพ และวิชาชีพพยาบาล และในชั้นปีที่ 3 และ 4 จะเรียนวิชาชีพการพยาบาล ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ทุกวิทยาลัยพยาบาลจะยึดรูปแบบตามหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ ที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดไว้ เป็นแบบแผนในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในแต่ละวิทยาลัยอาจมีข้อแตกต่างกันไปบ้าง เนื่องจากต้องมีการจัดให้เหมาะสมกับลักษณะและความพร้อมของแต่ละสถานที่

จากการที่นักศึกษาพยาบาล ซึ่งจัดเป็นนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาโดยทั่วไป มีอายุตั้งแต่ 17-22 ปี มีลักษณะของวัยรุ่นตอนปลายร่วมกับวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งมีลักษณะเด่น คือ ต้องการเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง มีความกระตือรือร้น ดังนั้นถ้าการจัดโปรแกรมการศึกษามีเนื้อหาสาระและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้มีความเหมาะสม ครอบคลุมต่อเกณฑ์ที่กำหนดไว้ มีการจัดชั่วโมงสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเองแก่ผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตนเอง ย่อมเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้วิธีการประเมินผลซึ่งเป็นองค์ประกอบของหลักสูตรก็มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการศึกษาของมณีรัตน์ จรุงเดชา และคณะ (2535) พบว่า ถ้าสอบบ่อยเกินไป ก็จะมีผลทำให้ขัดขวางลักษณะการเรียนรู้ที่เป็นตัวของตัวเอง และวิธีการประเมินผลที่มีผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองเช่นกัน ถ้าครูใช้วิธีการประเมินผลในรูปแบบที่เน้นความสามารถในการค้นคว้า นักศึกษาก็จะมีแบบการเรียนรู้แบบฝึก คือค้นคว้าด้วยตนเองอย่างอิสระ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นจึงกล่าว

ได้ว่าหลักสูตรซึ่งเป็นองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยอย่างหนึ่งซึ่งจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

อาจารย์

ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่ความมีศักยภาพและเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น สมคิด อิศระวัฒน์ (2532) กล่าวว่า อาจารย์มีหน้าที่ส่งเสริมและช่วยเสริมสร้างความพร้อมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนด้วยตัวผู้เรียนเอง และตามที่คุณเรียนต้องการอาจารย์จะต้องมีความเชื่อว่า ถ้าให้เงื่อนไขที่ถูกต้อง ผู้เรียนจะแสดงออกมาเองว่า เขามีพลังและความสามารถที่จะเจริญงอกงามและเสาะแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังสามารถแสดงออกอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นการเลิกใช้อำนาจของอาจารย์แบบเก่าและสร้างความสัมพันธ์ใหม่กับผู้เรียน ในฐานะเป็นเพื่อนร่วมเรียน (Peers) จึงเป็นก้าวแรกในการสร้างบรรยากาศเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามแก่ผู้เรียน บทบาทของผู้สอนคือเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนรู้ Roger (1961) กล่าวว่า บทบาทของผู้อำนวยความสะดวกนั้น ควรเป็นผู้กระตุ้นให้บุคคลมีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักดัดแปลง และเป็นตัวของตัวเอง สอดคล้องกับที่ Tough (1971) เสนอแนะว่า ลักษณะของพี่เลี้ยงหรือผู้อำนวยความสะดวกที่ควรจะเป็น ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความอบอุ่น มีความรัก สนใจและยอมรับในตัวของผู้เรียน
2. คอยดูแล การวางแผนการเรียนด้วยตนเองของผู้เรียน
3. เป็นบุคคลที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลงและยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ และมีความ

อยากที่จะเรียนจากกิจกรรมที่ตนเองช่วยเหลือ

นอกจากนั้น สุรกุล เจนอบรม (2532) กล่าวว่า ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะของการใฝ่รู้อยู่ในตนเอง รวมทั้งมีลักษณะของนักคิด นักสงสัย นักค้นคว้า และต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดตาม สงสัยตาม และค้นคว้าตาม จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2526) ให้แนวคิดในเรื่องบทบาทของอาจารย์เพื่อช่วยเหลือให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมีดังนี้

1. หาวิธีการทำให้ผู้เรียนและผู้สอนมีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน บรรยากาศของห้องเรียนเต็มไปด้วยการยอมรับ เห็นอกเห็นใจ ไว้วางใจ ช่วยเหลือ เป็นมิตรซึ่งกันและกันในหมู่ผู้เรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น และสนใจใฝ่รู้มากขึ้น

2. ร่วมมือกับผู้เรียนในการวางเป้าหมายของการเรียนรู้
3. ร่วมมือกับผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่มีแบบแผนและขั้นตอนที่เหมาะสม ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็ว
4. เป็นผู้ให้กำลังใจและแนะนำช่วยเหลือผู้เรียน
5. ช่วยเหลือผู้เรียนในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ว่าบรรลุถึงสิ่งที่ผู้เรียนคาดหวังไว้มากน้อยเพียงใด

Knowles (1975) ได้ใช้วิธีการเรียนการสอนผู้ใหญ่หรือ Andragogical Process มาประยุกต์เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่ง Knowles ได้แนะนำว่าอาจารย์หรือผู้สอนควรมีบทบาทดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้เป็นบรรยากาศของความเป็นอิสระไว้วางใจกัน ให้เกียรติ เคารพในกฎเกณฑ์ร่วมกัน เคารพในความเป็นมนุษย์ร่วมกัน
2. การวางแผนกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนอย่างเป็นระบบ
3. การศึกษาถึงความต้องการของผู้เรียนและผู้สอน
4. การกำหนดทิศทางหรือวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ร่วมกัน
5. การออกแบบวิธีการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

6. การดำเนินกิจกรรมตามแผนและแบบที่กำหนดไว้

7. การประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

จากการศึกษาของ Cogan (1975) พบว่าความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรระหว่างอาจารย์และนักศึกษาจะทำให้การเรียนรู้ของนักศึกษามีขึ้น ยิ่งอาจารย์และนักศึกษามีความสัมพันธ์ต่อกันมาก นักศึกษาก็มีโอกาสพัฒนาความพร้อมในการเรียนรู้ให้สูงถึงขีดสูงสุดมากเพียงนั้น สอดคล้องกับที่ อ่ำ ไผ่ สุจริตกุล (2523) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา โดยการให้คำแนะนำปรึกษา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ตลอดจนทัศนคติต่าง ๆ ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาในฐานะผู้เสมอกันทั้งในและนอกเวลาเรียนจะช่วยเพิ่มพูนคุณภาพของนักศึกษาในด้านความคิด ความเป็นอิสระทางวิชาการ ตลอดจนความมั่นใจในภูมิปัญญาของตนเอง และจะเป็นพลังส่วนหนึ่งที่จะก่อให้เกิดแรงบันดาลใจแก่นักศึกษาในการก้าวขึ้นเป็นนักวิชาการชั้นสูง

จะเห็นได้ว่า อาจารย์เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้เป็นอย่างมากดังกล่าวข้างต้น
ดังนั้นอาจารย์จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งซึ่งน่าจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการ
เรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา

เพื่อน

กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางด้านความรู้ ทักษะคิด
บุคลิกภาพ และคุณธรรมของนักศึกษา เนื่องจากนักศึกษายาบาลต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ใน
วิทยาลัย จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในกลุ่มเพื่อนให้ได้เหมาะสมดังที่ จินตนา
ยูนิพันธ์ (2527) กล่าวว่า หากกลุ่มเพื่อนมีบรรยากาศที่เป็นกันเอง เข้าอกเข้าใจช่วยเหลือ
ซึ่งกันและกัน ผู้เรียนมักจะมีแนวโน้มที่จะมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนรู้ไปด้วย เพื่อนเป็นส่วน
หนึ่งที่มีผลต่อการปรับตัวเมื่อเข้ามาศึกษาในระดับอุดมศึกษา ถ้านักศึกษาคบเพื่อนดีก็จะประสบ
ความสำเร็จในการศึกษา (Garbirino, 1985) ดังนั้นจะเห็นว่านักศึกษาแต่ละคนมีแนวโน้ม
ที่จะมีพฤติกรรมตามกลุ่มที่ตนเองคบหาอยู่ด้วย

Feldman and newcomb (1973 อ้างถึงใน ประภอบ คุปรัตน์, 2525) ได้
กล่าวถึงอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนที่มีต่อนิสิตนักศึกษาไว้ดังนี้

1. กลุ่มช่วยเชื่อมโยงชีวิตภายในครอบครัวกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองกับชีวิตการทำงาน
ในโลกกว้าง ช่วยให้นักศึกษาผ่านพ้นยุควิกฤตต่าง ๆ และมีอิสระจากบ้านและครอบครัว
2. กลุ่มสามารถกำหนดการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนและวิชาการได้ใน
บางโอกาส
3. เพื่อน สามารถให้กำลังใจในเรื่องทั่ว ๆ ไป ซึ่งไม่สามารถจะหาได้จาก
คณาจารย์ ชั้นเรียน หรือหลักสูตรที่กำหนดไว้
4. เพื่อนให้โอกาสแก่นักศึกษาในการอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะกับผู้ที่มิมีหลัง
ความสนใจ และการฝึกอบรมที่แตกต่างกัน
5. เพื่อนช่วยเสริมคุณค่าภายในกลุ่มให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และยากที่จะเปลี่ยนแปลง
และอาจแสดงออกในรูปท่าทายเป็นต่อต้านคุณค่า ความคิดเก่า ๆ กระตุ้นความสำนึกทางวิชา
การและเป็นเครื่องทดสอบแนวความคิดประสบการณ์ใหม่ ๆ แนะนำการอาชีพ กระตุ้นและให้
กำลังใจนิสิตนักศึกษาที่กำลังจะเปลี่ยนแนวความคิด

6. กลุ่มช่วยเหลือให้นักศึกษามีความมั่นใจและพอใจในตนเองยิ่งขึ้น ตอบสนองความสนใจของนิสิตนักศึกษาที่ไม่ได้รับการตอบสนองทางด้านวิชาการหรือล้มเหลวทางวิชาการมาแล้ว และเพื่อนมีส่วนในการชักจูงให้เลิกล้มการศึกษา หรือลาออกจากสถาบัน

7. เพื่อนช่วยฝึกการเข้าสังคมและการสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งจะมีผลต่อนิสิตนักศึกษาในการให้ความช่วยเหลือกัน เมื่อสำเร็จออกไปทำงานแล้ว

จะเห็นได้ว่ากลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อนักศึกษาเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นในด้านความเป็นอยู่ของชีวิตโดยทั่วไป หรือในด้านการเรียนรู้ทางวิชาการ (นัยนา อ่างสันติกุล, 2522) สอดคล้องกับคำกล่าวของ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2528) ที่ว่ากลุ่มเพื่อนที่จะสนับสนุนและเป็นเครื่องมือให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มพันธกิจของการศึกษาในสถาบันการศึกษา ดังที่ ตูษฎี สรรประดิษฐ์ (2529) กล่าวว่า กลุ่มเพื่อนเป็นประโยชน์ที่เอื้ออำนวยต่อวิชาการ โดยการร่วมมือกันแสวงหาความรู้ จึงนับได้ว่าองค์ประกอบด้านเพื่อนน่าจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดีช่วยให้เกิดความสุข ทั้งด้านร่างกายและจิตใจของนักศึกษาและอาจารย์ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนรู้ (สุชาติ รัชชกุล, 2537) มีผลต่อความมั่นใจในการเรียนของผู้เรียน มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเจริญของงานทางร่างกายจิตใจ สติปัญญา และสังคม ทำให้มีผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สภาพแวดล้อมด้านวัตถุ ได้แก่ บริเวณวิทยาลัย อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด หรือห้องประกอบอื่น ๆ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในบริเวณสถาบัน รวมทั้งสภาพแสงสว่าง และสิ่งอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลหรือผลกระทบต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา

ห้องเรียน นับว่าเป็นสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยด้านกายภาพที่มีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นแหล่งที่ใช้จัดการเรียนการสอนโดยตรง สภาพของห้องเรียนจึงมีผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา สอดคล้องกับความคิดเห็นของ Leonard S. Kenworthy (1962 อ้างถึงใน สวัสดิ์สันต์ ศรีประทักษ์, 2533) ที่ว่าห้องเรียนที่จะไปสู่การเรียนรู้จะต้องมีที่นั่งสบาย แสงสว่างพอเพียง อากาศถ่ายเทสะดวก สีภายในห้องเรียนมีสภาพแวดล้อมที่น่าเรียน การจัดสภาพห้อง

เรียนที่เหมาะสมจะช่วยให้บรรยากาศของเรียนน่าเรียน เป็นการเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

Davies (1981) อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนจากมหาวิทยาลัยอินเดีย ได้ให้ข้อคิดถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนในห้องเรียนมีดังนี้

1. ขนาดและรูปร่างของห้องเรียน ควรมีความเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน และมีขนาดพอเหมาะที่ผู้นั่งข้างหลังสามารถจะมองเห็นผู้สอน กระดานดำ หรือแผนภูมิต่าง ๆ ได้ชัดเจน
2. อากาศภายในห้องเรียน อุณหภูมิภายในห้องนั้นมีผลต่อการเรียนของผู้เรียน โดยเฉพาะห้องเรียนที่อากาศร้อนจะทำให้ผู้เรียนง่วงนอน หรืออึดอัด และถ้าอากาศเย็นเกินไป ก็จะทำให้ผู้เรียนไม่สบายได้
3. เสียง สภาพห้องเรียนบางอย่างอาจมีเสียงรบกวน ได้แก่ เสียงเครื่องปรับอากาศภายในห้องเรียน หรือเสียงจากภายนอกที่ผ่านเข้ามา เช่น คนเดินผ่านหน้าห้องหรือเสียงจากการเรียนการสอนในห้องเรียนถัดไป

ฝ่ายวิชาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2523) ได้ให้หลักเกณฑ์ในการจัดห้องเรียนเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ควรมีลักษณะดังนี้

1. การจัดสภาพห้องเรียนต้องคำนึงถึงลักษณะการเรียนการสอนและวิธีการสอน โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการใช้ เช่น จะใช้บรรยายกลุ่มใหญ่ หรือใช้สอนกลุ่มย่อย ก็ควรจัดห้องเรียนให้เหมาะสม
2. โต๊ะ เก้าอี้ ควรเป็นแบบเบา ไม่เทอะทะ เพื่อสะดวกต่อการเคลื่อนย้ายหรือปรับปรุง ลักษณะภายในห้องเรียนควรจัดเก้าอี้ให้นักศึกษานั่งบังกัน ควรวางเก้าอี้ให้ทุกคนมองเห็นกระดานหรือผู้สอนได้ชัดเจน
3. เสียงที่ใช้ในขณะสอนต้องให้ได้ยินทั่วถึง ถ้าจะให้ดีควรใช้เครื่องขยายเสียง แต่ต้องคำนึงเสียงสะท้อนด้วย
4. ไฟฟ้าและแสงสว่าง แสงสว่างภายในห้องเรียนควรได้จากแสงธรรมชาติและแสงจากหลอดไฟ บริเวณใต้ที่มีแสงสว่างเกินไปควรมีที่กันแสง ส่วนไฟฟ้าควรมีการจัดตั้งในตำแหน่งที่พอเหมาะ ให้ได้รับแสงสว่างทั่วถึง
5. การระบายอากาศในห้องเรียน ควรมีการติดตั้งหน้าต่างให้ถูกต้องทางลม เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนของอากาศ

6. อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ ควรเลือกใช้และติดตั้งอุปกรณ์ในที่ที่เหมาะสม นักศึกษาเห็นทั่วถึง ควรอยู่ในสภาพดีและพร้อมที่จะใช้งาน ได้ตลอดเวลา

สุปรีชา หิรัญโต (2524) ได้กล่าวถึงหลักการจัดห้องเรียนที่ดีสรุปได้ดังนี้คือ

1. ควรมีแสงสว่างในห้องเรียนในระดับที่มองเห็นได้ คือมองเห็นได้เร็ว สบายตาและชัดเจน
2. ควรไกลจากแหล่งกำเนิดเสียงรบกวนจากบริเวณรอบ ๆ หรือภายนอกห้องเรียน เพราะเสียงรบกวนจะทำให้รู้สึกรำคาญ เครียด กระวนกระวายและเหน็ดเหนื่อย นอกจากนี้เสียงรบกวนยังเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจระหว่างครูกับนักเรียน

นอกจากสภาพห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนแล้ว สถานที่พักผ่อนหย่อนใจในร่มของนักศึกษายังเป็นสถานที่ที่จะช่วยเสริมทางสังคมของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี เพราะนักศึกษาย่อมมีความต้องการ ได้สมาคมและสนทนากับกลุ่มเพื่อนของตนนอกชั้นเรียน ซึ่งนักศึกษาจะได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนความคิดจากเพื่อน ครู และคนอื่น ๆ จากการสนทนาและพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการนี้เป็นอย่างมาก สถานที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจในร่มของนักศึกษาจึงควรเป็นศูนย์กลางที่รวมของนักศึกษาและไม่ควรอยู่ติดกับห้องสมุด หอประชุมหรือโรงอาหาร ในบริเวณควรจัดให้มีโต๊ะ เก้าอี้ นั่งทำงานได้เป็นกลุ่มย่อย ๆ มีการตกแต่งบริเวณ มีบริการต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์สาธารณะ ตู้น้ำดื่ม ฯลฯ

สื่อการเรียนการสอน พบว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในอันที่จะส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง นันทา วิทูลิศักดิ์ (2533) ได้สรุปแนวคิดจากนักวิชาการหลายท่านเกี่ยวกับประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอน ดังนี้

1. เป็นศูนย์รวมความสนใจ เป็นการสร้างแรงจูงใจและเร้าความสนใจให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรักอยากเรียน สนุกสนานและเพลิดเพลิน
2. ช่วยให้นักเรียนเกิดประสบการณ์กว้างขวางขึ้น ช่วยขยายสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน
3. ทำให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ร่วมกันและเข้าใจเหมือนกัน

4. คุณภาพของการเรียนรู้ดีขึ้นทำให้สิ่งที่เข้าใจยากเข้าใจได้ง่ายขึ้น เพราะสื่อการสอนสามารถแปลงนามธรรมให้กลายเป็นรูปธรรม และสามารถสร้างสถานการณ์จำลองได้ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ประหยัดเวลาในการสอนมาก

5. ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง จำได้นาน ประทับความรู้สึกได้นาน และทำได้เร็วขึ้น ดีขึ้น เช่น จำได้ทุกคำพูดหรือทุกเหตุการณ์ที่ได้มาจากโทรทัศน์

6. สามารถเอาชนะ เวลา สถานที่ ระยะทาง และขนาดได้ กล่าวคือ

6.1 นำสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตกลับมาศึกษาได้ในปัจจุบัน

6.2 นำสิ่งที่อยู่ไกลมาศึกษาได้

6.3 ย่อหรือขยายขนาดของวัสดุให้สะดวกนำมาประกอบการเรียนการสอนได้

6.4 ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วให้เคลื่อนไหวช้าลงจนสังเกตเห็นได้

6.5 ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวช้าให้เคลื่อนไหวเร็วขึ้น

7. มีส่วนช่วยเสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

8. ช่วยให้เรียนรู้ได้มากในเวลาที่รวดเร็ว ย่นระยะเวลาในการเรียน เช่น บางเรื่องไม่ต้องค้นคว้าจากหนังสือ

9. มีส่วนช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ดีได้

10. เรียนตามความสนใจและความสามารถ เช่น ชุดการสอน บทเรียนสำเร็จรูป เป็นต้น

11. เรียนซ้ำได้ด้วยตนเอง เช่น เทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง หุ่นจำลอง ของตัวอย่าง ฯลฯ

ห้องสมุด เป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพราะเป็นสถานที่ช่วยเพิ่มปัญญาให้กับทุกคน ดังคำขวัญที่ว่า "ห้องสมุดคือชุมชนปัญญา" ห้องสมุดจึงเป็นแหล่งที่มีความสำคัญต่อการศึกษามาก โดยเฉพาะในปัจจุบัน ซึ่งข้อมูลข่าวสารตลอดจนเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ห้องสมุดจะช่วยให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพิ่มพูนความรู้ ที่ได้เรียนรู้ หรือศึกษามาให้กว้างขวางและเข้าใจแจ่มชัดขึ้น สนับสนุนการค้นคว้าด้วยตนเองอย่างอิสระ ตลอดจนเป็นแหล่งที่ให้บริการการศึกษาตลอดชีวิต ห้องสมุดของวิทยาลัยพยาบาลจัดเป็นห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย (College and University Library) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (ประทีป จรัสรุ่งรวีกร, 2533)

1. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานกับมหาวิทยาลัยอื่น ในด้าน เอกสาร การวิจัย
  2. เพื่อเป็นศูนย์กลางของการค้นคว้าสำหรับนิสิตนักศึกษาและอาจารย์ สนอง ความต้องการ ในทางหนังสือทั้งในด้านประกอบหลักสูตรและในด้านให้ความรู้ทั่วไป
  3. เพื่อช่วยให้อาจารย์และนิสิตนักศึกษา ได้รับความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า และวิจัย
  4. เพื่อส่งเสริมในทางวิชาการ โดยอาจารย์และนิสิตนักศึกษา ได้มีโอกาส แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ในห้องสมุด
  5. เพื่อส่งเสริมและกระตุ้น ให้นิสิตนักศึกษาสรางนิสัยรักการอ่าน ไปตลอดชีวิต
- วิวัฒนาการที่เป็น ไปอย่างรวดเร็วของวัสดุสื่อความรู้ความคิด ตลอดจนความ ก้าวหน้าของเทคนิควิธีการกระจายข่าวสารความรู้ความคิดต่าง ๆ ทำให้ห้องสมุดมีบทบาท สำคัญยิ่งขึ้น ในชีวิตประจำวันของมวลมนุษยชาติ เนื่องจากการเรียนแต่ในชั้นเรียน โดยการฟัง คำสอนจากครูอาจารย์เพียงอย่างเดียวนั้น ย่อมจะ ไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้รอบรู้วิชาการ ด้านต่าง ๆ ที่เจริญก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นผู้เรียนจำเป็นต้องแสวงหา ความรู้ ความคิด และข่าวสารที่มีคุณค่าแปลกใหม่ด้วยตนเองอยู่เสมอ ห้องสมุดจึงเป็น แหล่งที่ผู้รักการศึกษาเรียนรู้จะเข้าไปค้นหาวิชาการที่ต้องการได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องปรับปรุงการดำเนินงานของห้องสมุดให้เอื้ออำนวยต่อความต้องการของนักศึกษา เช่น อำนวย ความสะดวกในการยืม การให้คำแนะนำในการค้นคว้าและบริการตอบคำถาม ตลอดจนการจัด บรรรยากาศภายในห้องสมุด จัดหาจำนวน โต๊ะ เก้าอี้ให้เพียงพอับความต้องการของนักศึกษา (วิทยา ศรีพิมพ์มาตย์, 2532)

เมื่อพิจารณาห้องสมุดของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จะมี ห้องสมุดเป็นของตนเองสำหรับ ให้นักศึกษาทำการศึกษา ค้นคว้า โดยตรง แต่ในขณะเดียวกัน จะมีการประสานบริการการใช้ห้องสมุดกับห้องสมุดโรงพยาบาลที่วิทยาลัยพยาบาลนั้นตั้งอยู่ ห้องสมุดประจำจังหวัดและห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัด โดยประเภทหนังสือและตำรา เรียนจะ เน้นตำราเรียนตามหมวดวิชาและการพยาบาล สำหรับตำราภาษาไทยจะมีครบทุก สาขาวิชาในหมวดวิชาชีพและพื้นฐานวิชาชีพ เป็นตำราที่ผลิตโดยสถาบันพัฒนากำลังคนด้าน สาธารณสุข นอกจากนั้นห้องสมุดของวิทยาลัยพยาบาลบางแห่งจัดให้มีห้องสมุดวีดีโอเปิดบริการ แก่ นักศึกษาที่สนใจศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยวีดีโอส่วนใหญ่เป็นความรู้เกี่ยวกับการพยาบาล

ในสาขาต่าง ๆ และห้องสมุดจะเปิดบริการล่วงเวลาในวันราชการหรือเปิดบริการในวันหยุดราชการ ซึ่งแต่ละวิทยาลัยพยาบาลจะมีบริการดังกล่าวแตกต่างกันไปตามความพร้อมของแต่ละวิทยาลัยพยาบาล ปัจจุบันวิทยาลัยพยาบาลหลายแห่งเริ่มนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการให้บริการด้านห้องสมุดแก่นักศึกษาพยาบาล สำหรับบริการอื่น ๆ ที่ห้องสมุดจัดให้แก่ นักศึกษาพยาบาล เช่น บริการถ่ายสำเนา บริการยืมระหว่างห้องสมุด บริการสอนการใช้ห้องสมุด เป็นต้น จะเห็นบริการถ่ายสำเนา บริการยืมระหว่างห้องสมุด บริการสอนการใช้ห้องสมุด เป็นต้น จะเห็นได้ว่าห้องสมุดและระบบบริการของห้องสมุดเป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่สำคัญมาก เพราะจะเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้นักศึกษา ได้มีการค้นคว้าด้วยตนเองอย่างอิสระ และมีการศึกษาตลอดชีวิต (วรรณวดี เนียมสกุล, 2538) และจากข้อบังคับสภาการพยาบาล ว่าด้วยการรับรองสถาบันการศึกษาวิชาการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2529 กล่าวว่า ห้องสมุดต้องมีจำนวนที่นั่ง ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของจำนวนนักศึกษาทั้งสถาบัน และสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรพยาบาลระดับวิชาชีพ ต้องมีหนังสือจำนวน 50 เล่ม ต่ออาจารย์ 1 คน และมีหนังสือจำนวน 30 เล่ม ต่อนักศึกษา 1 คน ทั้งนี้ให้คำนวณตามจำนวนนักศึกษาตลอดหลักสูตร หรือให้มีจำนวนหนังสือทั้งหมดไม่น้อยกว่า 7,000 เล่ม โดยให้ถือเอาจำนวนหนังสือที่มากกว่าเป็นเกณฑ์

หอพัก นับว่ามีความสำคัญต่อนักศึกษาเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นที่อำนวยความสะดวกด้านที่อยู่อาศัยของนักศึกษาขณะศึกษา และเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ช่วยพัฒนานักศึกษา ให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพตามเป้าหมายของสถาบัน

Packwood (1971 อ้างถึงใน จิรวัฒน์ วีรังกร, 2527) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดหอพักไว้ 2 ประการคือ

1. เพื่อควบคุมและปรับพฤติกรรมของนักศึกษาให้เหมาะสม
2. เพื่อพัฒนานักศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้
  - 2.1 ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา
  - 2.2 จัดสรรสภาพแวดล้อมอย่างไม่เป็นทางการทางด้านการศึกษาเพื่อสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้
  - 2.3 พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาและคณาจารย์

2.4 ส่งเสริมนักศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ และเจริญงอกงามเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ Sifferd (1958 อ้างถึงใน วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2530) ได้สรุป วัตถุประสงค์ของการจัดหอพัก ดังนี้

1. เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาที่สอดคล้องกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน
2. เพื่อจัดการและเปิดโอกาสให้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกลุ่มฝึกฝนประชาธิปไตย
3. เพื่อเอื้อหรือผลักดันให้เกิดสุนทรีย์ที่ดีและรักนันทนาการ
4. เพื่อหนุนให้เกิดการพัฒนาทักษะทางสังคมทั้งกลุ่มและแต่ละกลุ่ม
5. เพื่อส่งเสริมการปรับตัวเองให้เข้ากับปัญหาในชีวิตประจำวันได้

ดังนั้นจึงพบว่าวัตถุประสงค์ของการจัดหอพักเพื่อพัฒนานักศึกษาแบบใหม่ได้รวบรวม การพัฒนาทางด้านวิชาการหรือทางสติปัญญา รวมทั้งการเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรมทางสังคม อันส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคลด้วย

นิภา วงษ์พิพัฒน์พงษ์ (2532) ได้เสนอแนวทางพัฒนาหอพักเกี่ยวกับการจัดหอพัก เพื่อเป็นศูนย์ศึกษาและอาศัย (Living Learning Center) ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนา ให้นักศึกษามีชีวิตที่สมบูรณ์ อาทิเช่น ส่งเสริมบรรยากาศด้านวิชาการ โดยทางหอพักติดต่อกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา เช่น เอเชียฟาวด์เดชั่น ศูนย์ภาษาเอยูเอ หรือบริษัท การพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อขอบริจาคหนังสือนำมาไว้ในห้องอ่านหนังสือของนักศึกษาในหอพัก แล้ว จัดให้นักศึกษาทำหน้าที่รับผิดชอบในการยืมและการคืนกันเอง และเพื่อส่งเสริมบรรยากาศ การเรียนรู้ทางหอพักควรติดต่อสัมพันธ์ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์มาจัดฉายให้ชมเป็นครั้งคราว ซึ่งจะทำให้นักศึกษาได้รับความรู้และความบันเทิงไปพร้อมกัน

นับได้ว่าสิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีความสำคัญต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะนักศึกษายาบาลจะมีปฏิสัมพันธ์ โต้ตอบ ต่อสิ่งเร้าในลักษณะต่าง ๆ หากสิ่งแวดล้อมทาง กายภาพดีเหมาะสม ย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจ เป็นแรงจูงใจให้นักศึกษามีความกระตือรือร้น ที่จะศึกษาหาความรู้ ดังนั้นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพน่าจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมใน การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้างานวิจัย ผู้วิจัยพบว่า ยังไม่มีผู้ใดทำวิจัยเรื่องความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล จะมีเฉพาะผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

Guglielmino (1977) ได้ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการเรียนรู้ด้วยตนเองจำนวน 14 คน โดยใช้เทคนิคเดลฟาย เริ่มต้นด้วยให้กลุ่มตัวอย่างระบุองค์ประกอบสำคัญที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมถึงความสามารถ เจตคติ และบุคลิกส่วนตัวที่สำคัญ แล้วนำองค์ประกอบที่ได้จากการสำรวจมาประเมินนำมาเป็นข้อมูลสำหรับสร้างแบบวัดลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning Readiness Scale) ที่เรียกย่อ ๆ ว่า SDLRS แบบสอบถามนี้ ได้สร้างขึ้น ในลักษณะที่ให้ตอบคำถามเกี่ยวกับตนเองพร้อมกับเลือกคำตอบเป็นตัวเลือก ลักษณะมาตราประมาณค่า จำนวน 41 ข้อ หลังจากหวัข้อต่าง ๆ ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ได้นำเครื่องมือนี้ไปให้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 307 คน ในรัฐจอร์เจีย คานาดา และรัฐเวอร์จิเนีย เป็นผู้ตอบแล้วนำคำตอบที่ได้มาวิเคราะห์เป็นรายข้อ (Item Analysis) และวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เพื่อใช้คัดเลือกข้อความต่างๆ เพื่อแก้ไขและประมาณค่าพารามิเตอร์ของแบบวัด (Parameter of the test) ได้ค่าความเที่ยง .78 ต่อมา Guglielmino ได้ปรับปรุงเครื่องมือวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (SDLRS) ซึ่งเดิมมี 41 ข้อ มาปรับขยายเป็น 58 ข้อ ซึ่ง Subbaghiam, Hassan และ Brockett ได้ทำการทดสอบเครื่องมือนี้ และระบุว่า เป็นแบบวัดที่มีความน่าเชื่อถือและมีความสัมพันธ์ ผล จากการวิจัยชี้ชัดว่าการที่บุคคลจะเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้นั้นต้องมีลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยตนเอง 8 ประการ ซึ่งผู้มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 8 ประการคือ

1. การเปิดโอกาสการเรียนรู้ (Openness to Learning Opportunities)
2. อัตมโนทัศน์ในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ (Self Concept as an Effective Learner)
3. การเรียนแบบริเริ่มและอิสระ (Initiative and Independence in Learning)

4. มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน (Informed Acceptance of Responsibility for One's Own Learning)
5. มีความรักในการเรียน (Love of Learning)
6. มีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)
7. มองอนาคตในแง่ดี (Positive Orientation to the Future)
8. สามารถใช้ทักษะทางการศึกษาหาความรู้ และทักษะการแก้ปัญหา (Ability to use basic study skills and problem-solving skills)

Rimac (1977) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การออกแบบและปรับปรุงมาตรฐานประเมินค่าการศึกษาค้นคว้าตามลำพัง วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อออกแบบปรับปรุงแบบมาตรฐานประเมินค่าการศึกษาค้นคว้าตามลำพังซึ่งจะช่วยผู้สังเกตการณ์ในการตัดสินผลของการให้การศึกษาตามลำพังที่เชื่อถือได้ โดยผ่านการประเมินจากผู้สังเกตการณ์ที่ได้รับการฝึก และไม่ได้รับการฝึก ตลอดจนความคิดเห็นของนักเรียน แล้วนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า มีองค์ประกอบสำคัญ 9 ประการ และองค์ประกอบย่อยขององค์ประกอบสำคัญเหล่านั้น มีอิทธิพลและมีผลต่อการจัดการศึกษาค้นคว้าตามลำพัง องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน ความรับผิดชอบของผู้เรียน การใช้เวลาของผู้เรียน และโอกาสของการศึกษาตามลำพัง องค์ประกอบที่นำมาใช้ในกิจกรรมของผู้เรียนมีความสำคัญที่ส่งผลต่อการศึกษาตามลำพัง มากกว่าองค์ประกอบที่นำมาใช้ในกิจกรรมของครู การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนและบทบาทของครูเป็นสิ่งจำเป็นต่อผลการศึกษาตามลำพัง องค์ประกอบในเรื่อง เวลาและสถานที่ ถ้าได้รับการจัดอย่างดี จะเป็นตัวแปรที่สามารถทำให้ประสบผลสำเร็จในการศึกษาตามลำพัง นอกจากนั้นแบบประเมินค่าการศึกษาตามลำพังที่สร้างขึ้นนี้ สามารถใช้ได้กับผู้สังเกตที่ได้รับการฝึกมาน้อย และผู้สังเกตที่ไม่ได้รับการฝึกสามารถใช้แบบประเมินค่าการศึกษาตามลำพัง ได้ดีเกือบเท่าผู้สังเกตที่ได้รับการฝึก

Box (1983) ได้ศึกษาลักษณะความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาปัจจุบัน และผู้สำเร็จการศึกษาด้านโปรแกรมพยาบาลจาก Tulsa Junior Collage เมือง Tulsa มลรัฐ Oklahoma กลุ่มตัวอย่างจำนวน 477 คน ใช้ SDLRS เป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในด้าน อายุ และเพศ แต่มี

ความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในด้านคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กับคะแนนรวมของเกรดเฉลี่ยสะสม

Raynoles (1986) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กับเหตุผลหรือแรงจูงใจในการเข้าศึกษาของนักศึกษาผู้ใหญ่ที่เรียนนอกเวลาในมหาวิทยาลัยชุมชน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 95 คน อายุเฉลี่ย 35.75 ปี โดยใช้ SDLRS และ EPS (Educational Partipation Scale) พบว่ามีความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างแรงจูงใจด้านพฤติกรรมกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยประสบการณ์และสิ่งท้าทายต่าง ๆ ในชีวิตเป็นอิทธิพลที่สำคัญและระบุว่า ความสนใจทางพฤติกรรมเป็นเหตุผลสำคัญในการเข้าร่วมโปรแกรม

Somkid Isarawatana (1987) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาว่าผู้ใหญ่มีประสบการณ์เรียนรู้อย่างไร เมื่อได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนมีความสนใจกับสิ่งที่ตนไม่สนใจแต่ต้องทำเพราะเป็นความจำเป็นหรือถูกบังคับ โดยทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่เรียนในโรงเรียนและผู้ที่เรียนด้วยตนเอง จากผลการวิจัย สามารถแบ่งผู้เรียนออกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือ ผู้เรียนที่เรียนด้วยความสนใจหรือมีประสบการณ์ในอดีตที่ประสบความสำเร็จในการทำงานหรือการเรียนมา โดยตลอด คนกลุ่มนี้อาจเป็นผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเองหรือมีแนวโน้มที่จะเป็นได้โดยง่าย

กลุ่มที่ 2 อาจเรียนด้วยความไม่สนใจ แต่ถ้าเราทำให้ผู้เรียนกลุ่มนี้เกิดความรู้สึกว่า "เขาทำได้" และอาจประสบความสำเร็จได้เช่นกันแม้จะไม่ชอบ คนกลุ่มนี้ก็ยังมีแนวโน้มที่จะเป็นได้เช่นกัน แต่อาจต้องใช้เวลา และความพยายามกว่าคนกลุ่มแรก

กลุ่มที่ 3 คนที่เรียนด้วยความจำใจ ทำอะไรให้พ้นตัวเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ผู้ที่เป็นพี่เลี้ยงอาจต้องใช้ความพยายามค่อนข้างสูง ให้ความช่วยเหลือค่อนข้างมาก และเวลาค่อนข้างนาน

กลุ่มที่ 4 ผู้ที่ไม่ยอมเรียน คนกลุ่มนี้ก็อาจทำไม่ได้

Rita (1992) ได้ทำการวิจัยความสัมพันธ์ของลักษณะการฟังฟังผู้อื่น และความมีอิสระในตนเองของผู้ใหญ่ กับการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการฟังฟังผู้อื่น และความมีอิสระในตนเองของผู้ใหญ่กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (2) ศึกษาความสัมพันธ์ของความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับ

เกรดเฉลี่ยชั้นปีที่ศึกษา อายุ และเพศ (3) ศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะการฟังฟังผู้อื่น และความมีอิสระในตนเองกับเกรดเฉลี่ย ชั้นปีที่ศึกษา อายุ และเพศ โดยใช้แบบทดสอบ ลักษณะการเข้ากลุ่ม (GEFT) วัดลักษณะการฟังฟังผู้อื่น และความมีอิสระในตนเอง และวัด ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้แบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (SDLRS) โดยนำแบบวัดทั้งสองไปใช้กับนักศึกษาวิทยาลัยครู จำนวน 204 คน ผลการศึกษา พบว่า (1) คะแนนของ SDLRS และคะแนนของ GEFT มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ (2) คะแนนของความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความสัมพันธ์กับชั้นปีที่ศึกษา และอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (3) คะแนนของลักษณะการเข้ากลุ่ม มีความสัมพันธ์กับชั้น ปีที่ศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และคะแนนของลักษณะการเข้ากลุ่มและอายุ สามารถร่วมกันพยากรณ์ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เชื่อน เลือคำ (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิ ภาพ การเรียนภาษาไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างวิธีการแนะนำให้นักเรียน เรียนด้วยตนเองตามลำพัง วิธีแนะนำให้นักเรียนเรียนด้วยตนเองเป็นกลุ่มย่อย และวิธีสอน แบบเดิม วัดอุปประสงค์เพื่อ เปรียบเทียบประสิทธิ ภาพการเรียนภาษาไทยด้านผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนวิชาภาษาไทย เจตคติเกี่ยวกับภาษาไทย และความคิดสร้างสรรค์ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างวิธีแนะนำให้นักเรียนเรียนด้วยตนเองตามลำพัง วิธีแนะนำให้นักเรียนเรียนด้วยตน เองเป็นกลุ่มย่อยและวิธีการแบบเดิม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทศบาล 4 อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา จำนวน 3 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 30 คน ดำเนินการทดลองโดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบ Pretest Posttest Control Group Design โดยใช้เวลาเรียน 25 ชั่วโมง เครื่องมือวัดผลการเรียน ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย แบบสอบถามวัดเจตคติเกี่ยวกับภาษาไทย และ แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ของนักเรียนจากวิธีแนะนำให้นักเรียนเรียนด้วยตนเองเป็นกลุ่มย่อยมีผลการเรียนสูงกว่าวิธี แนะนำให้นักเรียนเรียนด้วยตนเองตามลำพังและวิธีสอนแบบเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 และวิธีแนะนำให้นักเรียนเรียนด้วยตนเองตามลำพังกับวิธีสอนแบบเดิม มีผลการ เรียนใกล้เคียงกัน เจตคติเกี่ยวกับภาษาไทยของนักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนทั้ง 3 วิธี มี ความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านความคิดสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนที่ เรียนด้วยตนเองเป็นกลุ่มย่อย มีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยตนเองตามลำพัง

และวิธีสอนแบบเดิม และนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบเดิมมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยตนเองตามลำพังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กาญจนา สุวีร์ตนากร (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูภาษาไทย ในการส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า การให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนั้น โดยส่วนรวมทั้งครูและนักเรียน เห็นว่ามีการปฏิบัติมากเมื่อพิจารณารายละเอียด ครูมีความเห็นว่า การฝึกทักษะการถามหรือการสัมภาษณ์ มีการปฏิบัติมาก แต่นักเรียนเห็นว่าการปฏิบัติน้อย

วรยา เพชรประดับ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผล การอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบเดิมกับวิธีเรียนด้วยตนเอง มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบเดิมกับวิธีเรียนด้วยตนเอง ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียน วัดศรีสำราญราษฎร์บำรุง (แชน่ประชาอุทิศ) อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ปีการศึกษา 2527 จำนวน 2 ห้อง ๆ ละ 30 คน รวมเป็น 60 คน กลุ่มที่ 1 เรียนด้วยวิธีเรียนด้วยตนเอง กลุ่มที่ 2 ได้รับการสอนด้วยวิธีสอนแบบเดิม แต่ละกลุ่มใช้เวลาสอน 39 คาบ คาบละ 20 นาที เป็นเวลา 13 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ แผนการสอนจำนวน 2 ชุด คือ แผนการสอนที่สอนแบบเดิม แผนการสอนที่เรียนด้วยตนเอง และแบบทดสอบ 1 ชุด เพื่อใช้วัดสัมฤทธิ์ผลทางการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า (1) สัมฤทธิ์ผลการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษในแต่ละแผนการสอนของนักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยตนเอง และกลุ่มที่เรียนจากวิธีสอนแบบเดิมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในบทที่ 4, 5, 6, 7 และ 8 ส่วนในบทที่ 1 และ 3 ไม่แตกต่างกัน โดยที่นักเรียนกลุ่มที่เรียนการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษด้วยตนเอง ได้คะแนนเฉลี่ยในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนจากวิธีสอนแบบเดิมในบทที่ 4, 5, 6, 7 และ 8 (2) สัมฤทธิ์ผลในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษรวมทุกแผนการสอนของนักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยตนเองกับกลุ่มที่เรียนจากวิธีสอนแบบเดิมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยที่คะแนนเฉลี่ยของการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยตนเองสูงกว่านักเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบเดิม

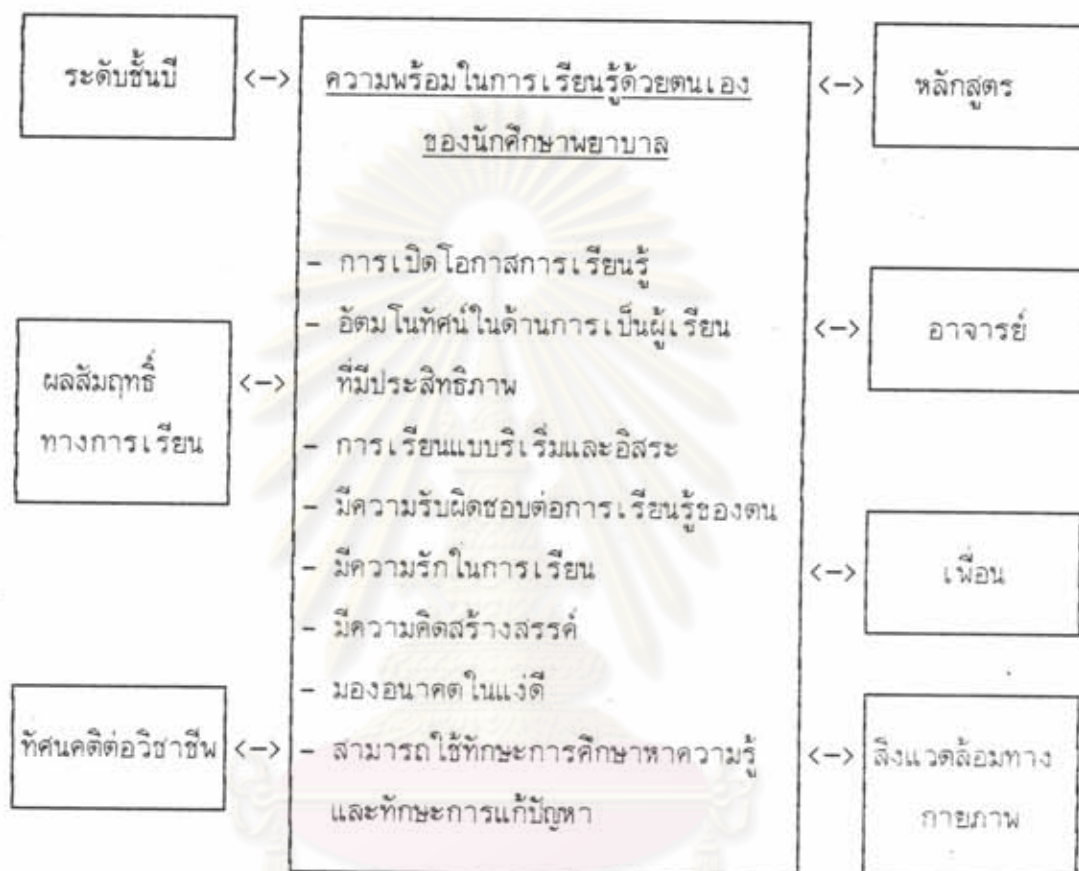
พิชัย งามยิ่งยวด (2529) ได้ทำการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนเก่ง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างกลุ่มที่เรียนเสริมจากครู กับกลุ่มที่เรียนด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศึกษานารี แผนการเรียนวิทยาศาสตร์ จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยตนเอง กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มควบคุมที่เรียนเสริมจากครู แต่ละกลุ่มนักเรียน จำนวน 37 คน ดำเนินการทดลองสอนเสริมวิชา ค. 014 สัปดาห์ละ 1 คาบ รวมทั้งสิ้น 8 คาบ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนเก่ง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของกลุ่มที่เรียนด้วยตนเอง สูงกว่ากลุ่มที่เรียนเสริมจากครู ที่ระดับนัยสำคัญ .05

สุภมาส ทองใส (2535) ได้ทำการศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของผู้เรียนนอกระบบโรงเรียน ประเภทอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยดัดแปลงมาจากแบบวัด SDLRS (Self-Directed Learning Readiness Scale) กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นผู้เรียนนอกระบบโรงเรียน ประเภทอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 420 คน จาก 42 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีองค์ประกอบลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอยู่ในระดับปานกลาง 6 ด้าน คือ ด้านมโนคติของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ด้านความรักในการเรียน ด้านความรับผิดชอบต่อการเรียนของตน ด้านการเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ ด้านการมองอนาคตในแง่ดี และด้านความคิดสร้างสรรค์ และลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองตามตัวแปร เพศ อายุ สาขาวิชาชีพ ระดับการศึกษา ก่อนเข้าเรียน และการทำงานระหว่างศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปกรอบแนวคิดทฤษฎีที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล ดังแผนภูมิที่ 1

ปัจจัยส่วนบุคคล

สภาพแวดล้อมในวิทยาลัย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย